

Cengiz Dağcı

ÖLÜM
VE
KORKU GÜNLERİ

Roman

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 235
EDEBÎ ESERLER: 123

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-975-437-067-6

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1970
8. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: İMAK OFSET BASIM YAYIN SAN. VE TIC. LTD. ŞTİ.
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

CENGİZ DAĞCI; 9 Mart 1919 tarihinde Kırım'ın Yalta şehrinin Gurzuf köyünde doğar. Çocukluğu kıtlık, yoksulluk, Rus emperyalizminin zulmü ve büyük baskılar altında geçer. İlkokulu köyünde, ortaokulu Akmescit'te bitirir. Kırım Pedagoji Enstitüsü ikinci sınıfında iken İkinci Dünya Savaşı çıkar. 1941'de Ukrayna cephesinde Almanlara esir düşer. Almanların yenilmesi üzerine esir kampından kurtularak müttefik devletler safına sığınır. 1946'da Londra'ya yerleşir. İngiltere'deki hayatı da hiç kolay olmaz; bir taraftan yazarken en vasıfsız ve ağır işlerde çalışmak zorunda kalır.

“Türkçe bana anamın konuştuğu dil” diyerek yazı dili olarak Türkçeyi kabul eder. Türkiye Türkçesindeki ilk kitabı 1956 yılında Varlık Yayınları tarafından yayınlanan Korkunç Yıllar'dır. Yaşar Nabi ile mektuplaşarak tanışan Dağcı, eserlerini de posta yolu ile gönderir. Soğuk savaş şartlarının siyasi etkilerinin hissedilmesi, Sovyetler Birliği'nin sol entelijansiya ile kurduğu ilişkiler ve fikir hayatımızdaki çatlama yazarı yalnızlaştırmak üzereyken, Ötüken Yayınevi ile tanışır. Ötüken Yayınevi vasıtasıyla yirmiden fazla kitabı Türk okuyucusuyla buluşturur.

Dağcı Türk edebiyatının büyük yazarları arasındadır. Romanlarında Kırım Türklerinin yaşadığı acıları hüznü ama berrak bir üslupla aksettirir. Kitapları yıllarca elden ele dolaşır. Kırımla olan ilgisini hiçbir zaman koparmaz ve Kırım Türklerinin vatanlarına dönüşlerini anlatmayı ihmal etmez. Hatıralarında “Ben yalnızca Kırım'ın yazarı değilim ama Kırım'ın faciasını bütün gerçeği ve içtenliğiyle yalnız ben yazabilirdim” der. Hayatının son yıllarında içerisinde bulunduğu muhitteki karakterleri ele alan hikâyeler de yazar.

En büyük destekçisi savaş sırasında Polonya'da tanıştığı ve 1998 yılında kaybettiği kıymetli eşi Regina Hanım olur. Aralarında Yazarlar Birliği'nin ve İlesam'ın yılın yazarı, Türk Ocakları'nın üstün hizmet ödülü de olmak üzere sayısız ödül alır. En son 21.03.2011 tarihinde Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü tarafından düzenlenen “Türk Dünyasında Zirve Şahsiyetler: Cengiz Dağcı” sempozyumuyla yazarlık macerası ele alınan Cengiz Dağcı, 22 Eylül 2011 tarihinde Londra'nın Soutfields

bölgesindeki evinde saat 12:30 sıralarında vefat etti. Dağcı'nın vefatı üzerine Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Ukrayna Devleti nezdinde yaptığı görüşmelerle 70 yıldır ayrı kaldığı Kırım topraklarına gömülmesi için izin alındı. Dağcı'nın cenazesi 1 Ekim 2011 Pazar günü, Akmesid'e 100 kilometre uzaklıktaki Yalta bölgesine bağlı Kızıltaş köyünde defnedildi.

Cengiz Dağcı'nın Eserleri;

Romanları; Onlar Da İnsandı, Korkunç Yıllar, Yurdunu Kaybeden Adam, İhtiyar Savaşçı, Benim Gibi Biri, Üşüyen Sokak, Ölüm ve Korku Günleri, Biz Beraber Geçtik Bu Yolu, Dönüş, Yoldaşlar, O Topraklar Bizimdi, Badem Dalına Asılı Bebekler, Anneme Mektuplar, Regina

Tarihi Romanı; Genç Temuçin

Hikâyeleri; Bay Markus'un Köpeği, Bay John Marple'in Son Yolculuğu, Oy, Markus, Oy!, Rüyalarda: Ana ve Küçük Alimcan

Denemeleri; Ben ve İçimdeki Ben (Yansılar'dan Kalanlar), Yansılar 1, Yansılar 2, Yansılar 3, Yansılar 4

Hatıratı; Hatıralarda Cengiz Dağcı

*Bu kitabın gerçek sahibi
Regina-B. Kleszko'ya:*

O büyük faciadan sonra 1944 kışı Berlin'de tekrar buluştuk. Geceyi edebiyata hevesli iki arkadaşımın evinde geireceğimi ve seninle ancak ertesi günü sabah saat dokuz sularında Warschauer Brücke'de buluşabileceğimizi söylemiştim. O gece iki arkadaşımla u Rus şairi S. Yesenin, A. Block ve Mayakovski üzerinde konuştuk. Konuşmalarımız tartışmalı geçti. Gereksiz, saçma şeyler üzerine konuşuyorduk doğrusu, fakat mz de gentik ve edebiyata tutkunduk. Ertesi sabah uyanınca bu konuşma gene de aldı yürüdü ve akşam saatlerine dek devam etti. İtiraf etmeliyim ki seni aklımın kenarından bile geirmiyordum. Tartışmalarımız sona erince seni hatırladım ve hemen dışarı fırlayıp Warschauer Brücke yolunu tuttum. Sen oradaydın. Soğukta, eski, yıpranmış paltonun içinde büzülmüş, beni bekliyordun. Beni görünce de ses ıkarmadın. Sadece glmsedin. Sonra koluma girdin ve beraberce köprüden uzaklaştık. Beni mi, edebiyatı mı daha çok seviyordun? Bilmiyorum. Bunun nemi de yoktu. O günden sonra da bir daha ayrılmadık.

C.D.

Anamı sevmiyorum. Oysa kalbinde yakınına karşı sevgi ve bağışlayıcı duygular besleyen bir Hıristiyan kızıyım. Ömrümün her pazarı kilisede diz çökerek kalbimi kin, garaz ve cimriliklerden arıtması için Aziz Meryem Ana'ya dua ederim, yalvarıp yakarırım. Kiliseden çıkınca da hayata ve dünyaya hemen başka gözle bakmakta, daha doğrusu dünya üstünde ömür süren ve insan adıyla adlanan yaratıkları olduğu gibi görmekte hiç de gecikmiyorum. Onları anlamaktan âciz miyim ben? Sanmam. Kaldırımında dilencinin çıplak elinde tuttuğu tepsiye gümüş para bırakıyorum; kışın soğuşunda kapı aralığında boynu bükük, kızıl boyalarının altında yüzü soğuktan mosmor, müşteri bekliyen kadına yürekten bir ilgi duyuyor ve acıyarak bakıp geçiyorum yanından. Onlardan biri, kim olurlarsa olsunlar, onlardan biri olduğumu hissediyorum. Ve evet, her şeyden önce iyi bir Hıristiyan'ım. Ama...

İki hafta önce, kaldığımız Sliska Sokağı'nda Alman askerleri on iki kişiyi yakalayıp Pavlak Hapishanesi'ne götürdüler. Polonya gizli teşkilâtı tarafından öldürülmüş General Kuçera'nın hesabını bu on iki kişi, kendi hayatlarıyla ödeyecekler. Bundan eminim. Aralarında iki de kız varmış. O gün evimizde yoktum. Bu iş saat tam beşte olmuş. Evde bulunsaydım o on iki kişinin biri de ben olacaktım herhâlde. Ama ben saat tam beşte sokağın karşı yakasındaki Kazimir Paplowski'nin dükkânına gazoz almağa gitmiştim. Eve dönüşümde anam bana olup biteni anlatırken

sonsuz bir sevinç duydum. Yüreğim hopladı, içim içime sığmıyordu. Ne güzel! Ya evde olsaydım... Hâlâ seviniyorum evimizde bulunmadığıma. Tanrı korudu beni, kalbim ve tenimle bağlı olduğum Meryem Ana korudu beni, diyorum. Öyledir de! Ama ötekilerin ölümleri? Onların ölümleri sevindiriyor mu beni? Onlar benim yakınlarım... Onlar da benim gibi yaşadılar, hayatı sevdiler. Aynı Tanrı'ya taparak, aynı gün ışığını görüp, aynı havayı ciğerlerine alıp yaşadılar! Onlar da bugün benim yürüdüğüm aynı kaldırımlara basıp yürüdüler! Evet, benim ruhum onlarınkine karışmış, belki vücutlarımız da yan yana bu şehrin sokaklarında dolaşmıştır. Biz bir bütündük. Ben o bütünün bir parçasıyım. Onların ölümleriyle şimdi benim de bir parçam kopuk, bir parçam eksik olmalı. Şimdi, iki hafta önce onların basıp yürüdükleri yerlerde yürürken bu kopuğu kendimde, kendi içimde duymalıyım ben. Ağlamalıyım. Ağlayıp sızlamalıyım. Diz çöküp onların bastıkları, yürüdükleri yerleri öpmeliyim. Hiç değilse karalara bürünüp kilisenin loşluğunda kendimi dualara bırakmalıyım. Onların öbür dünyada mesut olmaları için dua etmeliyim. Ediyorum. Ediyorum ama, onların hayattan ayrılımlarındaki acıyı, onlarla birlikte içimden ve vücudumdan koparıp hissetmiyorum ben. Yüzüm ne kadar dertli, ne kadar kederli olursa olsun, yüreğimin en derin bir yerinde sevinçli ve mutlu olduğumu hissediyorum. Tanrı'm, Tanrı'm! Yalan değil bu! Gerçeğin ta kendisi! Onların hesabına yaşadığıma gizli gizli seviniyorum ben. Yoksa Hıristiyanlıkta insanın ruhuyla uzlaşamayan bir çeşit garaz ve yalancılık mı bu?.. Hayır, hayır! Bir noksan mı desem? Tanrı, kalplerimizin içine sevginin yanı sıra şeytanca bir duygu da mı koymuş? Ah, ne kadar saçma bir kızım meğer! Bu son günlerde yaşadıklarımı yazmaya karar vermeden önce benim kafam ne kadar zengindi, ne kadar derin düşüncelerle yüklüydü. Ama bu düşüncelerim, beni bırakmışlar artık.

Dünkü düşüncelerim benden uzakta, çok uzaktalar. Daha dün gece yatağa girdiğim zaman bu düşünceler beynime hücum etmişlerdi. Şimdiyse... Şimdi boşum. Geri döneceklerine de inanmıyorum. Böyle oluşu belki daha iyi. Ben gene de tasasız olacağım. Evet, evet! Dışarıda sokaklarda, her adımda ölüm gözlerimin ta içine bakarken, sayılı günlerimi yaşarken bile tasasız, hoş, mutlu ve tatlı bir ömür hırsına kapılıyorum ben.

Kimim ben? En sevdiğim Varşova'nın bu sokaklarının, parklarının, meydanlarının, ıssız bir kabristana döndüğü şu anda bile ben yaşıyorum ve mesudum. Çocukken üstünde koşup oynadığım kaldırım taşları sökülmüş, dar-madağın edilmiştir. Lokantaların akşam saatlerinde açık pencereleri solgun ışıklar gerisindeki loşluklardan tango sesleri getirirdi bana; dinlerdim. Şimdi bu lokantaların yırtılmış kadifeleri ayaklar altında çamurlardadır; sarı, yeşil, kırmızı abajurları, köklerinden sökülmüş, solgun palmyeleri yollara fırlatılmıştır. Bütün bunlar benim bencil kalbimde az da olsa bir acıma duygusu uyandırmıyor. Ben kimim? Ölenlerin canları da en az benim canım kadar kıymetliydi, bunu anlamak istemiyorum. Hayır, pekâlâ anlıyorum, ama hissetmeğe gücüm yok. Niçin? Niçin ben söyleyim? Ne zamana dek sürecektir bu savaş? Bana öyle geliyor ki, kendi sağlığım, esenliğim pahasına, bütün bu sevimli şehrin bir mezarlık hâline gelmesini dileyecek kadar alçak bir kızım ben. Ama yok. Hiç de öyle değilim. Şimdi burada dün gece düşündüklerimi yazabilseydim, öteki dünyada, benim Varşova'm için canlarını veren o tüysüz yanaklı, beyaz ve kirli yüzlü çocuklarımız; dışarıda kim bilir kimlere soğuk mezar olmuş kaldırımlar affederlerdi beni. Buna eminim. Ama işte, neylersin ki, yazmağa karar verdiğim andan beri içim, hep aldatıp duruyor beni. Aldatıyor mu? Sadece aldatıyor mu? Ah, yalnız aldatsaydı keşke! İçgüdüm bana karşı bir zalim kesilmiş âdeta. Evet,

zalim, hain, bana karşı! Ama ben ona teslim olmayacağım. Olamam, içgüdüm beni bu şehirden, bu insanlardan ayıramaz. Ben onlardanım. Onların bir parçasıyım. Ya içgüdüm benden güçlü olur da beni yenerse? Kırarsa beni? Yanan, çöken Varşova'yla ben de çökersem? Ben de Varşova gibi yerle bir olursam? Oh, yok! Varsın yansın Varşova! Benim güzel Varşova'm! Bu şehir yalnız içgüdümüzün ürünü değil ki! Onu kuran, yaşatan, güzel ve sevimli eden bizim içgüdümüzden başka bir şeydir. Nedir? Bilmiyorum. Hem ben bu şehri düşünmemeliyim. Ben, başlarımızın üzerinde durmadan dolanan ölümün en korkunç dakikalarında dahi, insanın yakınına karşı duyduğu sevgiyi ve bağlılığı, bu sevgi ve bağlılığın biz Hıristiyanlarda ne kadar derin olduğunu anlatmak için çırpınıyorum. Bu sevgiyi kendi yüreğimde aradım ilkin. Ama benim yüreğim bana:

“- Yalan!” diye haykırdı.

Yalan mı acaba?

“- Elbette yalan!” dedi kalbim.

İspat ederim, yalan değil, yalnız gayret ver bana Tanrı'm, düşündüklerimi yazabileyim. Evet, gayret... Ama yazmağa her oturuşumda kalbimin sesi kulaklarımda çınlıyor:

“- Kendi içine bakmadan, kendini görmeden yazamazsın.”

Evet, bunu biliyorum.

“- Kendi içine bakınca da göreceğin nedir, haberin var mı?” diyor o ses ve ben susuyorum. Susarken ömür benim için korkunç, ömür benim için çekilmez, dayanılmaz bir yük oluyor. Susarken suçlu ve hayatta yersiz olduğumu hissediyorum ben.

II

Geçen yılın ilkbaharıydı. Gününü hatırlamıyorum. Önemi de yok. Akşamüstüydü. Varşova göğü, Ghetto'nun pis kaldırımlarından, çökmüş damları üstünden yükselen kirli ve karaca dumanlarla örülüydü. Ghetto yanıyordu. Bir haftadan beri Varşova, Yahudi cesetlerinin, Yahudi paçavralarının kül ve yanık kokularıyla kokuyordu. Müzik öğretmenimin evinden çıkmış, Marşalkowski Caddesi'ndeki gizli teşkilâtın evrakını çantama almış, evimize dönüyordum. Oturduğum Sliska Sokağı'na sapınca kokular daha da keskin, içimi bulandırmıya başladı. Ghetto'dan doğru sürekli tüfek sesleri, bomba patlamaları geliyordu. Aldırmıyordum. Sliska sessiz ve kimsesizdi. Ben mesuttum. Yanan ve çöken Ghetto, bir mahşer içinde ölümü beklemekte olan bunalmış insan iniltileri, çocuk çığlıkları, az da olsa bir acıma duygusu uyandırmıyordu benim bencil kalbimde. Ben bencil, duygusuz diyorum da kendime öyle olduğuma yine de inanmıyor, inanmak istemiyorum. Ama nasıl inanmıyayım! Sliska'ya sapınca Mihal'le karşılaştım. Evet, benim Mihal'imle! Mihal elimi sıktığı an, bütün dünya ansızın benim oluverdi. Sanki dünya da, hayat da birdenbire gözlerimden silindi de benim için var olan, gerekli olan tek bir Mihal kaldı. Onunla bir yerde, nerede olursa olsun, insanların gözlerinden uzakta bir yerde, yalnız ikimiz, ben ve o, iki güncük, bir güncük kalabilsem! Ah, öyle bir güncük için kırk yıllık ömrümü vermiye razıyım! Yalnız onunla, onun kucağında, onun kolları arasında...

O gün Mihal bana, ertesi sabah St. Yan Kilisesi'nin duvarı yanında, Meryem Ana heykelciğinin altında benimle buluşmak istediğini söylemişti. Anneme bir yalan uyduracaktım o akşam. Yarın onunla mutlaka buluşmalıydım. Belki birazcık vakit bulur da, birlikte kiliseye girerdik.

Onun yanında dua ederdim kilisede. Mihal'in gözlerindeki ışıltılar en az bir hafta saadetle doldururdu kalbimi.

Ayrılmıştık. Ayrılmadan önce eğilmiş, elimi avucuna almış, sıcak dudaklarıyla öpmüştü. Sonra kirli muşambasının yakasını kaldırmış, muşambasının altında gizlediği otomatik tüfeğini koltuğunun altına sıkıştırıp gitmişti.

O akşam Ghetto'nun Yahudilerine acımak şöyle dursun, çevremdekiler, içinde yaşadığım şartlar bile vız geliyordu bana. Dünya benimdi sanki. Sevincime engel olabilecek her şeyi kırmak, yok etmek istercesine bir gurur, bir çeşit küstahlık vardı içimde o akşam. Hafif, kuş gibiydim. Mihal'in sevgisiyle kanatlanmış, sevgimin üstünden koşarak evimize varmıştım.

Yemek yemedim o gece. Karanlık çökünce yatağa girdim. Hava sıcaktı. Ben de sıcaktım. Annem, komşumuz ihtiyar Karbonski'nin evine gitmişti. Tıs yoktu. Ah benim Mihal'im!.. Sessizliği arada bir kısa aralıklarla Ghetto tarafından gelen tüfek sesleri bozuyordu. Çok uzaklardaki bir uçağın ağır uğultusu duyuluyordu. Dolunay açık penceremin karşısında idi: Kül rengi göğün kenarından Varşova'nın kara damlarına bakıyordu. Mihal hangi damın altındaydı? Ya şu karşı sokaktan çıkıyorsa şimdi? Biliyordum, gelmeyecekti, Mihal! Gelemezdi. Kim bilir nerede tuzak kurmuş, Alman'ını bekliyordu.

Pencereden çekildim. Yalnızım. Kerevetime doğru yürürken, ceviz dolabın açık kalmış kapısındaki aynada kendimi görüyorum. Güzel bir kızım. İpek geceliğimin içinde, güzel bir kızım âdeta. Dönüyorum. Dolgun omuzlarıma, kalçalarıma bakıyorum. Ellerim göğüslerime kayıyor. Gözlerimi göğüslerimin üstünde gezdiriyorum. Güzelim tabî... Soyunsam mı acaba? Hava sıcak... Annem Karbonskilerde. Soyunsam mı? Çırılçıplak... Ah benim Mihal'im! içim burkuluyor. Kulaklarımda bir uğultu var. Yüreğim çarpıyor. Ellerim titriyor. Kalbimdeki çarpıntıyla

ellerim daha da garip titriyorlar... Omuzlarım sarsılıyor. Sarsıntılar omuzlarımdan dalga dalga ayaklarımdan dibine iniyor. Güzelim ya, sevgi değil bu! Ama sevgi! Değil! Ah, Meryem Anacığım, inan bana, sevgidir bu! Mihal beni bu hâlde görmedi. Ateş içindeyim. Kendimden geçmişim galiba. Bütün vücudum, bütün varlığımla soğuk aynaya yaslanarak ağlıyor, ağlıyorum.

III

Ertesi gün St. Yan Kilisesi'ne gittim. Mihal yoktu. Bekledim. Gelmedi. Öğleüstü gene gittim. Mihal yok. Bulacağım Mihal'i! Bulmalıyım. Akşam olmuş, sokaklar boşalmıştı. Boyalı kadınlar etlerini satmak için yorgun argın sokaklara çıkıyorlardı. Alay alay, silâhlı Almanlar, istasyona doğru ilerliyorlar. Ben duvardaki Meryem Ana heykelciğinin dibinde Mihal'i bekliyordum. Yoktu Mihal. Saat sekize yaklaşıyordu. Yasak saati. Nerdeyse Almanlar gelip beni "Kara Marya"ya alacaklar, önce Pavlak Hapishanesi'ne atacaklar beni, sonra da ver elini Almanya!.. Bel-sen Kampı, belki de Osventim. Mihal'in yüzünü değil, basıp yürüdüğü bu kaldırımları bile göremeyeceğim bir daha.

Yarın kapıcı ihtiyar Karbonski'nin eline bir beş binlik sıkıştırmalıyım. Polonya polisleri arasında tanıdıkları varmış, gider benim için de bir "Fahişe vesikası" alır Almanlardan. O belgeyle gece saat on birlere kadar sokaklarda dolunur, Mihal'i ararım. Orospu vesikası! Evet, ben de çantamın içinde, Mihal'in fotoğrafı yanında vesika taşıyacağım. Ayıp mı? Nesi ayıpmış!.. Natalya Feliks'in üç çocuğu var. Kocası Stefan Feliks, harpten önce Varşova Üniversitesi'nin en ünlü profesörlerinden biriydi. Çalıştığı pastacı dükkânında işini ancak saat dokuzda bitirdiği için o zavallı kadın da orospu vesikası almak zorunda kaldı. Hem vesikayı aldığı gün, sevincinden komşularına

çay ziyafeti verdi. Evet, yarın, belki bu gece, Karbonski'yle konuşmalıyım.

IV

Sokaklar bomboş. Sliska'ya saptım. Monoton sessizlik kim bilir ne zamandan beri devam ediyordu bu sokakta. Adımlarımı açıyorum. Arada bir başımı çevirip arkama bakıyorum. Görünürde Alman falan yok. Bir çağrım ötede, oturduğum dört katlı evin çifte kanatlı, yeşile boyalı kapısının önündeki güvercinler de yuvalarına gizlenmişler, uğultuları işitilmiyor. Evde olmadığımı annem Karbonski'ye bildirmişti herhâlde. Karbonski kapının gerisinde bekliyordur şimdi beni. Az sonra açıyorum adımlarımı. Yüz metre kadar ilerimde, yan sokaktan, hızla bir araba çıkıyor. Araba sola dönüyor. Duruyor. Arabanın üstünde iki kişi var. İkisi de ayakta. Ses etmeden bana bakıyor, beni gözetliyorlar. Yavaşlıyorum. Arabadaki adamlardan biri, beni gözetlerken yanındaki arkadaşına baş işaretiyle kaldırımı gösteriyor. Az daha yavaşlıyorum, ikisi de tedirgin, ikisinin de gözleri bende.

Şimdi adam, arkadaşının yüzüne bakmadan, başıyla gene kaldırımı işaret ediyor. Adam, arabadan atlayıp sokağın altından geçen lâğım kanalının demir kapağını kaldırıyor. Kanaldan insanlar çıkıyorlar... Şimdi ağır ağır yürüyor, kanaldan sokağa çıkan insanları sayıyorum: bir... iki... beş, altı! Her birinin saç sakalına karışmış. Yırtık pantolonlarının paçalarından çıkan bacakları değnek gibi ince. Yüzleri korkunç. Birer birer, ta cehennem dibinden çıkıyorlar sanki. İki adamın yardımıyla arabaya doluyorlar. Arabanın yanından burnumu tıkıyarak geçip gidiyorum.

“Kaçıyorlar” diye düşünüyorum.

“Pis Yahudiler... Sıçanlar...” diye düşünüyor, artık onlara bakmadan yoluma devam ediyorum. Fakat avlu kapısına varmadan üç patlayış! Tak-trak-trak! Sol yanda antikacı dükkânının penceresi altındaki mermer duvarı üç kurşun deldi. Araba, sokağın kedi kafaları gibi yuvarlak taşları üstünden kuru bir tıkırtı koparıp geçti gitti.

Döndüm. Üç yüz adım ötedeki evin köşesi gerisinden çıkan üç tüfek namlusu gördüm. Araba yoktu. Kanal kapağının yanında dizleri ve elleri üstünde bir Yahudi duruyor, bana aptalca bakıyordu. Ne yapacağımı bilmiyordum. Yahudi'nin bakışları, köşeden çıkan namlular, mermere saplanmış üç kurşun, kafamı karmakarışık etmişti. Bütün bu olup bitenler gerçek miydi? Bilmiyorum. Ölümle hayatın arasında mıydım yoksa? Hayır, hayır! Hayat orada, o soğuk mermerde, dizleri ve elleri üstünde çömelmiş Yahudi'nin yüzüme aptalca bakışında, duvar köşesinden çıkan tüfek namlularındaydı.

Kulaklarımda bir uğultu vardı. Beni beklemekten demirleri paslanmış yüce kapılar gıcırtyla açılıyor, hafifçe titriyen ayaklarımın dibinde başlayan sonsuzluğun yolu uzaklara uzayıp gidiyordu.

Üşümüş gibiydim. Çantamı koltuğumun altına sıkıştırdım. Boş kalan avucumu açtım. Hafif ve soğukça bir yel terli avucumun içini yaladı. Gözlerim yerde, kımıldanmadan ne kadar durduğumu bilmiyorum, başımı kaldırdığım zaman, demin kanal kapağının yanında dizleri ve elleri üstünde duran Yahudi'nin, şimdi bana doğru sürüklendiğini gördüm. Sokağa esmer akşam çökmüştü. Çıt yoktu. Akşamın içinde gizlenmiş gözler, beni ve Yahudi'yi gözetliyorlardı. Kaçmak istiyordum. Nereye? Kimden? Neden? Kaçmak isteyişimin sebebi gözlerimin önünde apaçık dururken içimin bana bu soruları sorması o kadar şaşırtıcıydı ki! Kaçmadım.

V

Oturduğumuz evin üç yüz adım kadar uzağında duruyor, Yahudi'yi aklıma bile getirmiyordum. Öylece ne zamana dek durdum, bilmiyorum, kulaklarıma sokağın kuru taşlarında bilenen çizmelerin nalça sesleri çalındı: Rrap, rrap!.. Rrap, rrap!.. Başımı kaldırdım. Üç Alman, sokak ortasında, Yahudi'ye doğrulmuş tüfeklerinin uçlarında ölüm, bize doğru yürüyorlardı. İki adım geri çekildim. Döndüm. Kaçıyordum ki, Yahudi arkamdan bağırdı:

- Bayan!

Kaçmalıyım, kaçmalıyım, kaçmalıyım ben!

- Bayan!

Pis Yahudi... Bana ne? Kaçmalıyım!

- Bayan!

Geberiyor işte. Niçin bağıyor? Her an tüfekler ateş edecek ve o, sokağın altından çıkmış o Yahudi, olduğu yere cansız serilecek. Bana ne? Kaçmalıyım!

- Bayan! Bayan! Dur dedim, dur!

Durdum. Sokak boştu. Her yer donuktu. Hayat, soluğunu tutmuş, bana ve Yahudi'ye bakıyordu. Yalnız ben ve Yahudi. Ve hayat sesleri... Ölüm sesleri: Rrap, rrap!

Yahudi'ye baktım:

- Ne var?

- Yaralıyım.

- Bana ne?

- Kaçamıyorum.

- Ben seni kaçıraramam.

- Yaralıyım dedim.

- Ne istiyorsun?

- Kimsem yok.

- Daha iyi. Geride öksüz kalmaz.

- Haklısın. Geride öksüz kalmaz.

- Geliyorlar. Öleceksin.

- Evet. Kaç artık.

- Allah rahmet etsin sana.

Solgun yüzü aydınlanıverdi birden:

- Sağ ol! Haydi kaç! Dur bir saniye!.. Bak, Almanlar ateş edecekler. Dur! Dinliyor musun? Ben Aron Goldstein'im. Halin sonundaki balıkçı dükkânı... Rihtik Goldsteinlerden Şolom Goldstein'in oğlu, Aron Goldstein'im. Unutma. Kaç şimdi, kaç!

Yüzü beyazdı. Bembeyazdı. Bir damla kan kalmamıştı yüzünde. Mavi gözlerinin içinde dünyayı ve hayatı tanımaya başlayan bir çocuğun gözlerindeki gülümseyiş vardı... Tüfekler patladı. Yahudi sol bacağı uzattı. Uzattı, uzattı. Sonra yavaş yavaş titriyen bacağı altına topladı; toparlandı, bir kedi gibi büzüldü. Bacağı titrerken ensesini sımsıkı kavramış eli birdenbire gevşeyip yüzüne kaydı. Gülümseyen gözleri avucunun ve açık kalmış parmaklarının arkasında gizlenmişti. Sokak ortasında duran ve tüfeklerinin namluları hâlâ tüten üç Alman, Şolom Goldstein'in oğlu Aron Goldstein'e bakıyorlardı.

VI

Kapı açıldı. Karşımda Bay Karbonski duruyordu. Yüzü her zamanki gibi soğuktu. Kımıldamıyordu. Muammalı gözlerini yüzümde dolaştırıyordu hep. Niçin ses çıkarmıyor Karbonski? Aron Goldstein'in ölümünü gördü elbet. Almanlar ateş ettikleri sırada kapı aralığından bakmıyor muydu? Kaldırımında Aron Goldstein'in cesedi yatıyor. Bilmiyor mu bunu Karbonski? Çeksin gözlerini yüzümden! Sokaklarda Goldstein yatıyor! Koşsun!.. Niçin ses çıkarmıyor?

Karbonski soğuk ve en tabii bir sesle konuşuyor:

- Bayan Teresa, kapıyı kilitleme vakti geldi. Bir saattir bekliyorum sizi burada. Neden geç kaldınız?

Karbonski'nin Aron Goldstein'in ölümünden haberi yok mu yoksa? Benim yüreğim kan ağlıyor. Karbonski konuşuyor. Bana mı söylüyor? Kimim ben? Karbonski kim?

Elimi kapıdan çekip avluya doğru yürüyorum. Yanımda:

- İki gündür duvar saatinin kuşu ötmüyor. Küçük Leon o saate bayılırdı, diyor Karbonski.

Duruyorum. Dönüp sokak kapısına bakıyorum. Karbonski sözüne devam ediyor:

- Küçük Leon kuşun yuvasından çıkacağı vakti öylesine bilirdi ki, yatağının üstüne tırmanır, gözleri saatte, elleri ve dizleri üstünde durarak kuşun görünmesini beklerdi. Kuş çıkınca, Leon da kuşla beraber ötmeye başlardı. İki gündür kuş ötmüyor Bayan Teresa. Bütün gün o saatle uğraştım. Biraz daha uğraşacağım, gene de ötmese yarın saatçiye götüreceğim.

Gözlerimden birden yaşlar boşanıyor.

- Bayan Teresa! Ağlıyor musunuz? Bayan Teresa!.. Niçin? Niçin?

- Aron Goldstein... Öldü!..

- Goldstein mi?

- Rihtik Goldsteinlerden, Şolom Goldstein'in oğlu. Halin sonundaki balıkçı dükkânı...

- Öldü mü sahiden?

- .....

- Emin misin öldüğüne Bayan Teresa?

- Kaldırımda yatıyor.

Karbonski şimdi düşünceli. Kendi kendine konuşuyor:

- Aron Goldstein... Bu isimde birini tanımıyorum. Öldü desene. Aron Goldstein... İyi saatçiler vardı halde. Mayko Beyber'i iyi tanırım. Tabii, onun dükkânı iki yıl önce kapatıldı. Pes! Mekanizması noksansız. Ama kuş... İnatçı işte. İki gündür ötmüyor. Biraz daha uğraşacağım...

Karbonski susuyor. Ağır gözlerini yüzüme doğru kaldırıyor. Sesi azıcık titreşiyor:

- Aron Goldstein... Öldü mü dedin Bayan Teresa?

Sonra bana yaklaşmış kolumu tutuyor ve beraberce kapıya dönüyoruz. Ben artık ağlamıyorum. Karbonski yanımda. Korkmuyorum. Karbonski kapıyı aralıyor. Sonra baş işaretleriyle beni yanına çağırıyor. Karbonski'ye yaklaşmış başımı aralanmış kapıdan sokağa uzatıyorum. Sliska sessiz. Ne ben konuşuyorum, ne Bay Karbonski. Sliska'nın tüm evlerindeki insanlar da, soluklarını göğüslerinde tutmuş, kapı ve pencere aralarından kaldırımlarda yatan Aron Goldstein'e bakıyorlar gibime geliyor. Sanki her an Aron Goldstein ayağa kalkıp Sliska boyunca bir yere, bilinmedik duyulmadık bir yerlere gidecek; bizler de, yani ben, Karbonski, evlerdeki insanlar ve sokağın soğuk taşları, onun ayak seslerini dinliyeceğiz. Ama Aron Goldstein kalkmıyor. Başımı az daha uzatıp Aron Goldstein'e bakıyorum. Orada yatan Goldstein mi? Hayır! O artık Aron Goldstein değil. Aron Goldstein başka bir yerdedir. Bilmiyorum nerede olduğunu. Ama bana o kadar yakın, o kadar yakın ki!.. Belki bu gece, belki yarın; nerede ve nasıl bilmiyorum ama onunla mutlaka karşılaşacağım hissiyle geri çekilip kapıyı kapatıyorum.

Karbonski acıyarak bakıyor yüzüme... Bir şeyler söylemek istiyor Karbonski, ama boğazındaki yumruyu yutamıyor bir türlü. Elini sıkıyorum:

- İyi geceler Bay Karbonski.

- İyi geceler Bayan Teresa.

Uzaklaşınca durup Karbonski'ye bakıyorum.

- "Zaduşki" akşamı Anin'e gidecek misiniz?

- Tabii, tabii gideceğim Bayan Teresa. Ama "Zaduşki"ye daha vakit var.

- Evet...

Merdivenleri çıkarken Aron Goldstein'i değil, Karbonski'yi düşünüyordum.

VII

Niçin bilmem, Karbonski bir zamanlar yaşamış ve artık yok olmuş insanları temsil ediyormuş gibi geliyor bana. Üç yıl önce bu eve taşındığımız zaman (Yirmi üçündeydim.) Karbonski'nin yaşına aldırıldığım yoktu. Geceleri onun sağlam göğsünde büzülmüş, onun sıcak soluğuyla ısınmış görüyordum kendimi. O zamanlarda isteseydi pekâlâ karısı olabilirdim. Sonraları, Karbonski'yi daha yakından tanıdıkça, bu arzum bambaşka bir kalıba girmeğe başladı. Evet, Karbonski'ye karşı bu cins duygularım çok şükür uzun sürmedi, ama gene de ruhen kendimi Karbonski'ye bağlı hissediyorum. Bazan tiksiniyorum ondan, bazan da, neden bilmem, onsuz yaşayamıyacağım sanısına kapılıyorum. Benim gibi dindar bir Katolik olmasaydı pekâlâ korkardım da ondan. Oysa korkuma doğru dürüst bir sebep bulamıyorum. Yalnız bazan onun gözleri içinde, ölmüşlerin ruhlarını görür gibi oluyor, yaşadığım dünyaya ölmüşlerin ruhlariyle birlikte Karbonski'nin gözleri içinden baktığımı sanıyorum. Karbonski benim için özel bir duygu ve sevgi beslemiyor. Beni başkalarından pek ayırt etmiyor Karbonski. Zaten o bir millete, bir mezhebe mensup insan değil sanırım. Böyleleri dünyada çok mu, bilmiyorum, ama olanlar pek garip insanlardır gibime geliyor.

VIII

Aron Goldstein'in ölümünden üç ay sonra "Zaduşki" gününün akşamı, Anin'deki mezarlığa Karbonski'nin karısı ile çocuğunun kabirlerine mum yakmağa gittiğimizde,

ömrümde ilk olarak insanların hem bedence, hem de ruhça bilinmez ve anlaşılmaz yaratıklar olduğunu duydum ve ister istemez kendi ömrümü, daha çok kendi ömrümün sonunu düşündüm. Ama ömrümün sonu bana dünyaya geldiğim günü hatırlattı. Yani kapkara bir günü. Ürperdim. Doğduğum günden sonra yavaş yavaş dünya aydınlığına kavuştuğumun farkına varınca, saçlarımı hafif bir rüzgâr okşadı, korkularım dağıldı, kalbim, nereden geldiğini bilmediğim, tatlı bir mutlulukla doldu. Akşam olmuştu. Akşamın karanlığına bürünen mezarlığın sessizliği benim dünyamın sessizliğiyle kucaklaşıyor, dünyamla ölmüşlerin dünyası bir tek dünya oluyordu. Bu iki dünyayı birbirine bağlayan mezarların soğuk haçları gözle görünmiyen ömrün işaretleri gibi gözlerimin önünde duruyorlardı. Ama ömrün nerede başlayıp nerede bittiğini ben bilmediğim gibi, o haçlar da bilmiyorlardı. Karbonski yüzlerce mezarın baş uçlarında yanan mumların solgun ışıkları arasında yürüyor, mezarların üzerine, kendi içinden kopmuş aziz bir şeyin üzerine eğilirmişçesine eğilip taşlardaki yazıları heceliyor, arada bir durup bir dua mırıldanıyor, daha toprağı kurumamış tazecik mezarların ayak uçlarında diz çöküp uzun ve derin ibadetlere dalıyordu. Bazı mezarları, hele tazelerini, eliyle okşadığı bile oluyordu. Kendi içi ve duygularıyla mı, ölülerle mi, ellerindeki mumlarla akrabalarının kabirlerini arayan insanlarla mı konuşuyordu? Kestiremiyordum bir türlü. Ama Karbonski'ye baktıkça, ölümün başka bir şey, benim bildiğimden ve şimdiye dek duyduğumdan başka bir şey olduğunu Karbonski bana ispat ediyor gibime geliyordu. Ben tedirgindim. Mumlarımızı yakınca hemen mezarlıktan çıkmak istediysem de çıkmıyor, çıkamıyordum. Mumlar, Karbonski, mezarlığın hayattan uzak, uzak olduğu kadar da hayata yakın ve tılsımlı havası beni büyülemişti. Mezarlıkta geçirdiğimiz sürece yaşadığımızı da, ömrün ne olduğunu

da iyice bilmiyordum. Hayran gözlerimle Karbonski'nin her hareketini takib ederken, benim, onun, çevremizdeki mumların solgun ışıklarında dolanan insanların çok eski zamanlarda yaşadığımızı sanıyor ve korkuyla kendi gerçek dünyamı arıyordum. Ama içimden geçen bu ürpertiler ve korkular hemen dağılıyor, kulaklarıma çalınan rahiplerin ilâhileriyle kalbim sakinleşiyordu.

Anin'den Varşova'ya gelirken trende ne ben konuştum, ne de Karbonski. Oysa konuşulacak o kadar şey vardı ki!.. Ben, şimdiye değin kendi âlemimde saklı kalmış, hayata bağlı ben, ölümü düşünüyordum. Evet, mezarlıktan çıktığımdan sonra ölümün de hayat gibi benden ayrılmayan bir unsur olduğunu hissediyordum. Güzeldi ölüm! Bir ressamın çizdiği, bütün kıymetini ve kıvamını verdiği bir tablo kadar güzeldi ölüm. Ama ben öyle dalmış, ölümü düşünürken, Anin mezarlığı da, ölüm de gözlerimden silinip gidiyor, kendimi tren raylarından gelen muntazam seslere büsbütün teslim etmiş, düşüncesiz ve tasasız, başımı kımıldatmadan, gözlerimi kompartımandaki köylü kadınlarının, Karbonski'nin yüzlerinde gezdiriyordum. Tren sesleri, mezarlarda yanan mumlar, ben, Karbonski, hepimizin ve her şeyin, hayatta olduğu gibi hayat dışında da bölünmez ve ayrılmaz mistik bir bütün olduğumuzu hissediyordum. Ben artık benden ibaret bir yaratık değildim. Ben daha çok başkalarının can ve ruhlarında bendim.

Tren Varşova istasyonunda durdu. Dalmıştım. Bir hastaya yardım edermişcesine, Karbonski'nin koluma girip trenden inmeme yardım ettiğini hayal meyal hatırlıyorum. Hastaydım da sanırım. Gece olmuştu. Sulu sepken kar yağıyordu. İri iri kar lâpaları, karanlıkta solgun ışıkların etrafında uçuşan kör böcekler gibi, gelip yüzüme, saçlarıma, terli alınıma konuyorlardı. Karbonski kolumdan ayrılmıyordu. Onun yardımıyla istasyonun taş basamaklarını inip çifte at koşulu faytona binmiştim. Kamçı şak-

layışıyla başımı kaldırmıştım. Kürkünün yakası ensesine kalkık, faytonda arabacı oturuyordu. Gece karanlıktı. Yalnızdım. Yanımda oturan Karbonski'yi hissetmiyordum. Varşova yoktu sanki. Fayton meçhûl ve ıssız bir çöldeydi sanki. Karanlığın içinden kayıp meçhûl bir yere gidiyordu fayton. Ömür ve varlık, faytoncunun o kıpırdamaz ve ağır omuzlarında kalmıştı yalnız.

Sliska'daki eve yorgun ve bitkin döndük. Karbonski'yle vedalaştığımı, onun bana, benim ona ne söylediğimi hatırlamıyorum şimdi. Merdivenin korkuluğuna tutunarak güç belâ odama çıkmıştım. Sessiz, soğuk, kimsesiz odam beni bekliyordu. Mantomu çıkarmış, ceviz dolabın kapısındaki aynada kendimi görmemek için yatağımın üstüne bırakmıştım.

... Mihal'i görmiyeli altı ay oluyor. Mihal'i görmediğim sürece o dolabın kapısını açmıyacağım.

IX

Odamdan çıkmıyorum. Dün akşam holün kapısı üstündeki zil çalınca kalbim küt küt attı. İki elimi göğsümün üstüne bastırıp kapıya koştum. Mihal mi acaba? Titriyen ellerimle kapıyı açtım. Kapının gerisinde duran annemin yüzünden kendisine fevkalâde bir şey olduğunu anladım. Rengi uçuk şapkasını başından aldı annem. Bu şapkanın altında sakladığı seyrek, yün gibi yumuşak saçları, yeni doğmuş bir yavru saçları gibi, yer yer terli alınına, şakaklarına yapışmıştı. Konuşmadan, yüzüme bile bakmadan yürüdü, holün ötesindeki yan aralık kapıyı ayağıyla itip odasına girdi ve elinde tuttuğu şapkeyi kerevete atmasıyla eski koltuğa düşmesi bir oldu. Ardından yürüyerek kapı arasında durdum. Yorgun ve bitkindi annem. Kendisini süzdüğümü biliyordu; avucunun içine aldığı başını kımıldatmadan somurttu:

- Bizimkilerin de Almanlardan eksik yerleri yok. Gad-darlar!..

Daha da konuşacak diye bekliyordum. Susuyordu hep. Baktıkça acıyordum ona. Her akşam şehirden dönün-ce, odasına girer girmez o eski koltuğa gömülür, başını avuçlayıp öylesine sessizce bir yarım saat kadar otururdu annem... Ben, kalbimde Mihal, odamda kalırdım. Avluya karanlık çökerken annemin yüzü böyle ıstıraplara bürü-nürdü. Ama bu akşam onun yüzünde yalnız ıstırap de-ğil, bir de ateş var. Susuyor hep. Başını avuçlamış eli ne kadar çirkin!.. Ölmüş de güneşte kuruyup sertleşmiş bir kurbağa gibi. O el ömür boyu hiçbir şeyi sevgiyle okşamı-yacak artık. Acıyorum ona, sonra da: "Bu kadının hayatta yeri var mı acaba?" diye düşünüyorum. Mumların solgun ışıklarında yıkanan Anin mezarlığında bile onun yerini göremiyorum. Hırsla bakıyor yüzüme. Dudakları sımsıkı. Yüzüme ömrünün acı bir yarasına bakar gibi bakıyor. Ne istiyor benden? Derken birdenbire, iki eliyle beyaz ve kir-li blüzunun iki yakasını kavrayıp çekiyor. Küçük demir düğmeler yere dökülüyorlar. Çıplak göğsünde, ak memeleri üstünde yer yer mor bereler görüyor ve soruyorum:

- Pazar avratlarıyla mı döğüştün gene?

Başını sağa sola sallıyor annem:

- Bizim... Bizim yurtseverler!

Gözlerini yerde bir noktaya dikmiş, kımıldamıyor hiç.

- Sliska'da kapı aralığında yakaladılar beni, diyor. Bun-lar, bu bereler onların tekme izleri! Niçin mi? İstasyonun yanında Alman askerlerinden iki kalıp sabun aldığım için!

- Almanlara yaklaşma, onlarla alışveriş etme diye kaç kere söyledim sana!

- Yaa, öyle mi?

Çıldırılmış gibi birdenbire koltuktan atılıyor. Gözleri korkunç. Her zaman çukura kaçmış küçük ve yeşil gözleri şimdi yuvarlarından fırlamış, kör bir adamın bakışıyla yü-

züme bakıyor. Beni görmiyen ve tanımayan o gözler hâlâ yüzümde; titriyen dudaklarında uçuk ve sersemce bir gülümseme beliriyor. Ama dudaklarındaki bu gülümseme tez siliniyor, gene koltuğa inerek yavaş ve acı bir sesle:

- Öyle desene, diyor. Öyle desene...

Yorgun ve solgun gözleri gene çukurlara batıyor. Bakmıyor bana artık. Yüzü mosmor. Sessizlik uzadıkça uzuyor. Başını kaldırırken:

- Git, Mihal'ine git, diyor.

Az sustuktan sonra ilâve ediyor:

- Hayırsız evlât.

Karşı duvarda yürek biçimi kara ve kalın çerçevenin içindeki fotoğrafa bakışından, yüzünü benden saklamak istediğini anlıyorum. Oraya bakarken gene yavaş, ancak kendisinin iştebileceği kadar yavaş bir sesle mırıldanıyor:

- Mihal... İşte senin Mihal'inin tekme izleri.

Mihal'in adıyla ciğerime kor düşüyor sanki. Kulaklarımda bir uğultu var. Ellerim tir tir titriyor. Her an kendimden geçeceğim. Dudakları arasından bir kez daha Mihal'in adı çıkarsa!.. Bu adı mahsus söylüyor o! Karşımda duran bu kadın bir ana değil! Bu kadın mı doğurdu beni? Yok, yok! Kadın kılığına girmiş bir canavar benim annem. Yüreğimin, Mihal'le vuran yüreğimin kanlarını damla damla sızdırmak için Mihal'in adını mahsus söylüyor. Söyletmiyeceğim! Anam:

- Git, diyor. Mihal'ine!

Gözlerimin önüne kara, kapkara bir perde çekiliyor. Odanın duvarlarında, tavanında zümrüt ışıklar yanıp sönüyorlar.

- Mihal!..

Canevinden vurulmuş gibi iki elimle birden kapı kancasını yakalıyorum.

- Gideceğim!